

<https://helda.helsinki.fi>

Luther Manhattanilla

Vainio, Olli-Pekka

2017-01-19

Vainio , O-P 2017 , ' Luther Manhattanilla ' , Kotimaa , Nro 3 , Sivut 20-21 .

<http://hdl.handle.net/10138/192765>

---

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Fellowship for Performing Arts -teatterin näytelmässä pahalainen vaatii Martti Lutherin sielua Pietarin tuomariudessa. Kuvassa näyttelijät Fletcher McTaggart ja Jamil A.C. Mangan.
KUVA: JOAN MARCUS

KRISTITYN VAELLUS

Luther Manhattanilla

USA Kaksi teologia katsoo New Yorkissa Martti Lutheria käsittelevän näyttelyn ja näytelmän. Luterilaisuus on Yhdysvalloissa näivettymään päin.

Tanssirytmiksi kuuluu kadulta alas Penn Stationin tunneliin. Rullaportaiden yläpäässä Pelastusarmeijan upseeri tanssahtelee patansa ympäri ja hänen pieni mutta tehokas kaittimensa suoltaa joululaulujen teknoversioita. Kolikot kilahtelevat kirštuun tasaiseen tahtiin.

Kunnia Jumalalle korkeuksissa.

Manhattanilla sijaitseva Morgan Museum isännöi

Martti Lutherin elämästä kertovaa näyttelyä. Alamme puskea sitä kohti suurkaupungin ihmismassojen läpi kollegani kanssa. Myös hän on luterilainen teologi ja apulaisprofessori eräässä luterilaisessa yliopistossa Amerikan sydänmailla.

Luterilaisia ei ole maailmassa paljon ja Amerikan historiassa luterilaisuus on vain pieni alaviite. Skandinaavit raivasivat itselleen tien pohjoiseen, jossa muu maailma ei vaivannut. Siellä sai saunaa ja uskoa omassa rauhassa.

Pankkiiri ja filantrooppi **Henry Morgan** rakennutti itselleen yksityiskirjaston keskelle New Yorkia, ja hänen perikuntansa muutti koko korttelin museoksi. Kokoelmien tunnetuimpia esineitä on alkuperäinen **Charles Dickensin** joululaulun käsikirjoitus. Tarinassa kitsas pohhatta Ebenezer Scrooge tekee parannuksen nähtyään tekojensa seuraukset.

Lutherille varatun huoneen keskellä makaa sysimusta kirsi. Munkki **Tetzelin** anekdootin itsee valoa huoneesta kuin musta aukko. Sitä reunustavat

ensipainokset keskeisistä teksteistä. *Instructio summaria*, joka tulkitsi omavaltaisesti keskiaikaista aneteologiaa. Lutherin 95 teesiä. Lutherin saarnaaneista, joka levisi akateemisia teesejä tehokkaammin tavallisen kansan parissa. Pannabulla. Ja Lutherin vastaus antikristuksen pannabullaan.

Huoneessa aasialainen opas selostaa asiantuntevasti, rautalangasta vääntäen reformaatiosta joukolle afroamerikkalaista koululaisryhmää. Useimmilla heistä ei tunnu olevan mitään käsitystä siitä, kuka Luther

oli, tai edes siitä, mitä on protestantismi.

Opastaulut kuvaavat viiden sadan vuoden takaisia tapahtumia kirurgisen tarkasti. Etäältä tarkastelevan analyttisyyden keskeltä esiin nousevat sekä katolinen että luterilainen traktatti- ja kuvapropaganda. Yhtäällä Luther kuvataan demonina. Toisaalla demonit tyhjentävät suolensa paavin kruunuun. Kaikkein öväreimpiä tekstejä ja kuvia ei näytetä. Kysyn kollegaltani, olisiko tämä nykyään vihapuhetta? Sillä rajalla ollaan.

Lucas Cranachin tuotantoa

on laajasti esillä, kuten asiaan kuuluu. Cranachin muotokuvat Jeesuksesta ja Mariasta pysäyttävät niille sijoilleen, sekä jallat että sydämen. Mies oli maalarinero, reformaation maalarin, joka kuvitti myös poliittisesti epäkorrekkeja pilapiirroksia.

Seuraava kohteemme on off-broadway -näytelmä *Martin Luther on Trial*.

Matkalla Hell's Kitcheniin, helvetin keittiöön, New Yorkin länsipuolelle kiinnitän huomiotani pieneen ja nuhaantuneeseen näköiseen adventistikirkkoon, joka on jäänyt puristuksiin kahden pilvenpiirtäjän väliin. Seuraavassa korttelissa Times Squarella iso elokuvateatteri mainostaa **Mel Gibsonin** *Hacksaw Ridgeä*. Se kertoo aseista kiellettyvästä adventistista, joka pelastaa 75 miehen hengen.

Astuessamme teatteriin eteemme avautuu kipa-meri. Näytelmää on saapunut seuraamaan kokonainen juutalainen poikakoulu. Näyttämölle astellee liitraitapukuinen paho-

lainen. Kaunis naisääni esittää upean irlantilaiselta kuulostavan version Lutherin taisteluvirrestä.

Jumala omi linnamme.

Näytelmä sijoittuu hetkeen Lutherin kuoleman jälkeen. Pahalainen on saapunut vaatimaan uskonpuhdistajan sielua. Pyhä Pietari tuomaro, ja Lutherin **Käthe**-vaimo on hänen puolustusasianajajansa. Ensimmäiseksi todistajaksi pahalainen kutsuu **Adolf Hitlerin**. Tarkkailen yleisön reaktioita, mutta teini-ikäinen juutalaispoikien joukko seuraa tarinaa hiiskahtamatta.

Hän loi saksan kielen, antoi meille kansallisen identiteetin. Ajoin pois turkkilaiset. Pahalainen säestää Hitleriä hirvittäväillä otteilla Lutherin kirjoituskista juutalaisia vastaan. Puolustus kutsuu **Martin Luther Kingin**. Epätavallisen pyhimyksen.

Tarinan juoni alkaa selvittää. Hyvää tekevät ihmiset saavat aikaan myös pahoja asioita. Mutta kuka hyvistä ihmi-

sistä ymmärtää tämän? Kuka todella näkee oman sydämen-sä syvyyteen? Mitä on oikea katumus? Kuka lopulta meistä on hyvä?

Viimeisenä monista todista jista lavalle astelee sympaattinen paavi **Franciscus**. Eikö Luther ole Rooman kirkon pahin vihollinen, pahalainen kysyy? Ei, se olet sinä, paavi vastaa. Juutalaispojat hohottavat niin, että penkit heiluvat. Tarkautumassa kuvataan pahalaisen lankeemus. Halu olla itse oma hyvänsä. Hän ojentaa arkikienkeli Mikaelille kultaiset siipensä. Lopulta syyttäjät astuu alas itse syytettyinä.

Ne yksi sana kaataa.

Paavi ja muut Lutherin puolestajat, epätavalliset pyhimykset, lausuvat yhteen äänen Lutherin viimeiset sanat: kerjäläisiä me olemme, se on totta. Näytelmän lopussa naisääni laulaa Lutherin virttä, hänen astellessaan kohotti kiinni olevaa taivaan porttia roomalaiskirje kädessään. Vaivat himmenevät. Tuomiota ei kerrota meille.

Poistumme teatterista hiljaa. Juutalaispojat temppuilevat ja laskevat leikkiä teatterin pihalla. Minun kävi pahoista sääliksi.

Kävelemme monta korttelia ennen kuin kollegani kysyy: Mitä pidit? Kävelen vielä yhden korttelin, ennen kuin vastaan jotain, mutta en osaa muotoilla järkevää lausetta. Siirrymme kylmältä kadulta helvetin keittiön pienpanimon lämpöön. Kanansiipien siivittämänä ja tunteiden tasauduttua analysoimme näytelmän niin taidokkaasti, että Jumalakin taivaassa ihmettelee.

Sitten vakavoidumme. Luterilaisten määrää vähenee, seminaareja suljetaan ja sulutetaan. Ystävänä palveli Yhdysvaltain suurimman luterilaisen kirkon, ELCA:n, komiteassa, joka kartoitti koulutusorganisaatioiden tarvetta ja resursseja. Tällä hetkellä seminaareissa työskentelee puolet liikaa väkeä tarpeeseen nähden. Kirkot tyhjenevät. Hyviä pappeja on vaikea saada. Viesti ei ollut mukavaa kuultavaa.

Luterilaisuus on näivettynyt siihen pisteeseen, että kalvinistit ja Paavi tarvitaan puolestamaan sitä. Monille Luther on yhdentekevä menneisyyden hahmo, ehkä mahdollinen etäisen analyysin kohde. Toisille holokaustin isoisä.

Elinvoima on siirtynyt muualle, löytänyt uuden uoman.

Kerjäläisiä me olemme. Jossain vaiheessa huomaa, että ravintolan kaiuttamista kuuluvat joululaulut. Iloinen kansanjoukko tapailee niiden tah-tia. Astumme lämpimästä takaisin kylmälle 9th Avenuelle, kun laulut sanat jäävät soimaan.

Kunnia Jumalalle korkeuksissa.

OLLI-PEKKA VAINIO
Word and Image: Martin Luther's Reformation -näyttely The Morgan -museossa New Yorkissa päättyy 22.1.2017.

Martin Luther on Trial -näytelmä Fellowship for Performing Arts -teatterissa 29.1. asti.
www.fpatheatre.com

KRISTILLISEN KIRJAN ALE 16.1.-11.2.2017					
<p>Alister McGrath C.S. Lewis - Elämä 14,90 (40,50)</p>	<p>Paavo Kettunen Kalkettu ja vaiettu -Suomalaisen hengellinen häpeä 18,90 (39,90)</p>	<p>L. Jensen, I. Gao, J. Montero Lasten aktiiviraamattu 9,00 (22,90)</p>	<p>The Bible 4-dvd 15,90 (32,00)</p>	<p>Maria Laakso Kuvastin cd 12,90 (21,90)</p>	<p>Kasuaalien kirja -Osio toimikuten kirjan 1. osasta 18,90 (41,50)</p>
<p>Sana 15,90 (29,90)</p>	<p>Pieni kirja Jumalasta 14,90 (21,50)</p>	<p>Pieni kirja ihmisestä 14,90 (21,50)</p>	<p>VALO 7,90 (32,00)</p>	<p>Minna lampaan katosi 6,90 (14,90)</p>	<p>Exodus 14,90 (19,90)</p>
<p>Risto Kormilainen Kirkkovoosi tutuksi 9,90 (29,20)</p>	<p>Kalevi Virtanen Lohdutus 8,90 (18,50)</p>	<p>Maaria Leinonen Hoida meitä hiljaisuus 14,90 (24,90)</p>	<p>Eero Junkkari Essetit Vanhan testamentin vaikeista kohdista 9,00 (25,00)</p>	<p>Juha Vähsä Toivon ja lohdutuksen sanoja 9,00 (19,00)</p>	<p>Martti Luther Avioliitos 7,00 (22,00)</p>

YELKKOKALUPPA: www.sacrum.fi ■ **MYMÄLÄ:** HIETALAHDENRANTA 13, HELSINKI ■ **AVONNA:** ma-pe 9-17, la 10-15 ■ **puh. 020 754 2350**